

De Elfmerentocht 1942 een overweldigend succes

Een prachtige sportieve rit over Friesland's grootste meren

Er liepen de wonderlijkste geruchten door die lange duizendpootige slang, die Zaterdag heel Zuidwest-Friesland omspande van Sneek, via Galamadammen, Sloten, Follega, Langweer tot nogmaals Sneek. „Tienduizend“, schreeuwden ze bij het beleg van Galamadammen; „Dertien-duizend“, zelden ze bij Follega, toen ze voor den zooveelsten keer op warme melk moesten wachten; „Vijftienduizend“, was het reeds bij Langweer. Volgens de organisatoren, V.V.V. Sneek en Langweer, zijn deze getallen onjuist en zij noemden in totaal zo'n vijf en zeventighonderd man. Voor ons zouden het evengoed dertig-duizend kunnen zijn, er kwam immers geen einde aan. Tenminste, dat zei het oude vrouwtje, dat op de Lemsterpoort te Sloten stond: „Ik moet sa nedich nei hûs, mar de lêsten binne der noch lang net!“

Voor vele Elfmerenrijders, vooral die uit andere provincies, is de tocht reeds op Vrijdagmorgen begonnen en zal hij op Zondagmorgen of avond eindigen. Werden niet Bosman en anderen Vrijdagnacht tegen twaalfen ergens in de wijde witte wereld afgezet door het trammetje van Heerenveen op Sneek, zodat zij per schaats Langweer konden bereiken? Een perfecte nachttorgaanisatie zorgde in Sneek voor de laatkomers; na twaalfen bracht de politie hen prompt onderdak, ditmaal niet op het bureau, maar bij hun gastheeren of vrouwen.

De Leeuwarders vonden des morgens twee lange, lange treinen op hen wachten, stampvol natuurlijk, maar er kon nog altijd wel wat bij. Tweemaal werden wij uit een goederenwagen gejaagd, den derden keer lieten zij ons, als pers, genadiglijk zitten. Zo kwam een ieder op tijd en de luitjes in Sneek zijn voor geen tienduizenden bang. Op het station stonden de gidsen, overal in Sneek hingen aanwijzingen en handwijzers en op de veemarkt stonden groote borden, zodat een ieder dadelijk zijn startplaats kon vinden. De organisatie was schitterend in orde; nauwelijks waren de laatste wedstrijddrijders uit Langweer gepasseerd, kwart voor tien ongeveer, of de uitreiking van de controlekaarten begon. Drie kwartier later waren zo'n zeventienduizend kaarten uitgereikt; de zaak was los.

Voorgoed los ook. Opbinden voor de oude Waterpoort, een historisch moment eigenlijk voor een gewonen huis-, tuin- en keukenrijder, dan een diepe kniebuiging onder de Lemsterbrug door en hobbeldobbel door Sneek. Maar al gauw de ruimte, prachtig ijs en een goede wind.

De route was, gezien den Oostenwind, heel juist uitgezet; alleen kregen wij nu eerst de lekkerste eindjes van de koeke en moesten later op de bittere korstjes kauwen.

Welk een genot, eenmaal op den hoek bij Langweer gekomen, die 20 à 25 kilometer voor den wind! Wat werd er gereden! Het ijs was heel goed en toen wij Heeg gepasseerd waren en het zwarte spiegelte van het Heegermeer onder de ijsers kregen, werd het vliegen bijna. Vlak voor de wind over de grootste meren van Friesland, recht op Galamadammen aan; de trotsche hooge herberg, heerscher en tolheffer over sluis, brug en weg. Daar stooft die eindeloze stoet op af, een zwarte, woelige schare.

Zoo begon het beleg van Galamadammen. De eerste stoottroepen werden nog door de verdieders op het ijs afgeslagen; maar door den enormen druk spoot het water uit de scheuren en de politie stuurde de mannen met stempels hoogerop, op den wal. Dat was het sein voor een breed-opgezette aanval over het geheele front. Immer weer voerde de wind versche troepen aan; de gehele controle werd onder den voet geloopt en verstrooid over vensterbanken, wagenhokken, enz. Ja, booze tongen beweren, dat eenige mannen met stempels zich in het varkenshok schuil hielden.

Toen wij Galamadammen in het oog kregen, was de aanval op het felst. Reeds van verre zagen wij een zwarte wriemelende bende om het oude huis heen zwaaien, jeugdige deelnemers klommen zelfs op het dak om ergens door een venstertje een stempel te bemachtigen. Controleposten kon men niet zien, alleen maar vermoeden, daar, waar het gedrang het hevigst was. En nog stonden er duizenden op het ijs.

Het café was een wonderlijke rattenval. Misschien kon men er in komen, maar vast en zeker nooit er weer uit. Anderen vertelden, dat zij er juist wel uit, maar nimmer in konden komen. Zoo zei een man bij Follega: „En ik ston midden in 'e gang en ik zu mie just fastpakke en toe sweefde ik so mar dertig meter naar buten“.

Wij zijn werkelijk naar binnen gekomen, zochten in alle kamers en kamertjes naar wat drinkbaars en ontsnapten, door een achteruitgang bij de schuur. Maar nu waren wij daar ook plaatselijk bekend. In de vensterbank van het keukentje stond een man te stempelen; bij gebrek aan inkt spuwde hij elken keer maar flink op het stempel. Een andere stempelaar werd door een venster gedrukt, zoomaar:

LISSPORT

Ja, het was daar een gezellige boel. Heel de groote Elfmerenfamilie werd doorelkaar gehaald; echtparen, die reeds vijf en twintig jaren lief en leed getrouwd hadden gedeeld, werden hier in een oogenblik voor den geheelen dag gescheiden. Er zat op de terugreis een man in den trein en die deed een droevig verhaal: zij waren 's morgens met negen man den tocht begonnen, zes werden er vermist na het bezoek aan Galamadammen, later bleef een in Balk bij de erwtensoep hangen en een holde heel Sloten door om rookgerel te koop. Zoo was de verteller ten slotte moederziel alleen verder gereisd.

Enfin, plotseling bleek het al aardig te ruimen op Galamadammen, al hebben enkelen hier dan een uur oponthoud gehad. De grootste schuldigen hieraan waren het prachtige ijs en de Oostenwind, die alles, roetsti naar het Zuidwesten veegde. Maar toch had ook de controle hier beter georganiseerd kunnen zijn; gelukkig is op geen enkele andere plaats verder tijdverlies noodig geweest. Dan door mooi Gaasterland, tegen den wind in. Eerst een eindje vlak veld, maar dan gelukkig al gauw beschutting door hooge wallen en door bosschen. Warm was het daar; de zon stooftde over de gebogen ruggen en zwoegende ging het in een smalle colonne langs de Luts naar Balk. Hier en daar viel er eentje, maar ernstige verwondingen hebben wij gisteren niet opgemerkt.

In Balk was de controle flink in orde: „Kom op met de kaarten“, riepen de stempelaars ons uitdaggend toe. Velen bleven hier hangen rond een soepterrien, anderen namen direct hun plaats in de rij weer in en schoven mee over het Slotermeer. Tegen den wind op die barre ruimte; de eerste krachtproef. Maar de afstand was niet zo groot, al gauw kregen wij Sloten in het vizier en reden koninklijk onder de hooge poorten en bruggetjes door. Feest was het in Sloten. Binnen de beschuttende huizenrijen en poorten was het warm en gezellig en graag werden hier even de ruggen gestrekt en de hoofden hoog gehouden. De café's waren natuurlijk overvol; in de heele stad was geen plaatsje meer vrij.

Op naar Follega, was nu de leuze; maar, o wee, die akeilige wind. Dat werd op den duur vervelend en menige plakker in Sloten zal dat gemerkt hebben, toen hij, later den verloren tijd wilde inhalen. Zoolang men echter in de groote colonne kon blijven, was het niet zoo erg, die trok je wel mee. Zoo kwamen we eindelijk op de vaart naar Follega; aan den overkant schoten ons de terugkomers met sneltreinvaart voorbij. „Dat kan ik juist niet hebben“, zei het mannetje voor ons; „Als ik in de wind op heb, dat gaat nog, maar als een ander voor den wind heeft en die stuift mij zoo voorbij, dan word ik wild“.

Van Follega op naar Langweer, een lange route met afwisselende wind. Overal in de lichte, op zonnige plekjes, zaten of lagen Elfmerenrijders: rust in de eenzaamheid. En zelfs midden op het Koeverdiermeer, op de wijde vlakte, lag een groep deelnemers languit op het ijs en maakten hun mondvoorraad kleiner. Een zeker teeken, dat wij het einde naderden.

Langweer; dan op naar het Sneekermeer. Maar hier moesten wij nog een omweg maken om de Elfmeren vol te krijgen: over de Goingarhijp-poelen ging het dan eindelijk naar het Paviljoen en dan naar Sneek.

Voor den wind, rits, rats, dan hobbeldobbel over de grachten, afbinden en een fraai speldeje naast de andere ridderorden steken. Het doel was bereikt.

Deze Elfmerentocht over zo'n tachtig kilometer was een prachtige sportieve rit. En het weer was schitterend, al hadden de meesten op den terugweg misschien Zuidenwind gewenscht. Er is ook heel goed gereden; zelfs de Friezen, schijnen nu te beseffen, dat ook kalm rijden een genot kan zijn.

Nu wachten wij op den Elfstedentocht. Belde tochten zijn, wat belangrijkheid betreft, op een lijn te stellen, al heeft de Elfstedentocht de oudste papieren. Want de Elfmerentocht is in de paar jaren van zijn bestaan een sportgebeuren geworden van den eersten rang, en dat niet alleen voor Friesland, maar voor heel schaatsenrijdend Nederland.

Argus

WIE DEN WEDSTRIJD WONNEN

Om negen uur startten de wedstrijddrijders in Langweer. Bij den controlepost te Sneek waren het Muller uit Zwolle, Molenaar uit Sneek en Boelens uit Zwolle, die eerst doorkwamen.

Van de dames was Sjoerdje Faber eerste aan den controlepost te Sneek, tegelijk met Nellie van Gool uit Hommerts.

Controlepost Galamadammen. Heeren: 1. R. Visser, Sijbrandaburen, 10.9 uur; 2. Mellema, Sneek; 3. van der Laan, den Haag; 4. Gieteling, Bussum.

Bij de dames: 1. Sjoerdje Faber, 10.18 uur. Post Balk: 1. Muller, Zwolle; 2. Bongers, Sijbrandaburen; 3. J. Bosman, Breukelen; 4. Molenaar, Sneek; 5. de Groot, Oldeboorn; 6. Vlugs, Oud-Loosdrecht; 7. Troosten, Amsterdam.

In de volgorde van de koploppers bij de heeren kwam onderweg weling wijziging. Bij Balk sloot zich J. Bosman uit Breukelen — die verleden jaar

in den Elfstedentocht tweede werd na Adema — bij het hoofdpeloton aan. Deze jonge sterke rijder heeft steeds mede den kop gehouden en ten slotte den wedstrijd gewonnen.

De eerst-aankomenden te Langweer waren n.l.: 1. Jan Bosman, Breukelen, om 1 uur 04 min. 13.5 sec.; 2. A. Boersma, Oudkerk, om 1 uur 04 min. 14 sec.; 3. J. Muller, Zwolle, om 1 uur 05 min 9 sec.; 4. D. J. Troosten, Amsterdam; 5. J. Woudstra, Hemrik; 6. P. de Groot, Oldeboorn; 7. T. R. Boersma, Sloten; 8. Jac. Meijer te Knijpe. Sjoerdje Faber uit Warga passeerde om 1 uur 40 als eerste dame de finish te Langweer.

DE AVOND VAN DEN ELFMERENTOCHT

Over het groote aantal deelnemers aan toertocht en wedstrijd hebben we reeds alles medegedeeld, alsook over den aanvang en den gang van zaken. Wij hebben ze zien gaan over de wijde vlakten, in lange slieren stoven ze voorbij om eindelijk het einddoel te bereiken en hun medaille in ontvangst te nemen. De finish van den wedstrijd woonden we bij en de winnaars en winnaressen konden we reeds bekend maken. Te Sneek was het, vanaf dat de toertochtrijders terugkwamen, een geweldige drukte. Hotels, café's en eetgelegenheden waren overvol en overal kwam men handen tekort om de duizenden van een bord snert of een bord dampenden stampot te voorzien. Tot slot was voor de medewerkers en genoodigden een bijeenkomst in Amicitia, waar de voorzitter van het comité, de heer A. H. Vis, een woord van dank bracht aan den burgemeester, gemeente-secretaris en commissaris van politie van Sneek voor den steun en medewerking door hen en hun personeel spontaan gegeven. Eveneens werden de burgemeester, gemeente-secretaris, directeur van Gemeentewerken en politie van Wijnbriteradeel bedankt, alsmede allen die op eenigerlei wijze door hun medewerking het wel-slagen van dezen dag hadden bevorderd. Hierna voerde de heer J. R. J. Schut, burgemeester van Sneek, het woord, die het werk van het comité in alle opzichten prees en vooral, omdat dit een sport was voor het geheele volk van rijk tot arm, een ware volkssport. De voorzitter van de Provinciale Friesche Ijsvereniging, de heer J. Kingma, van Leeuwarden, die tevoren door den heer Vis gehuldigd was voor het vele werk, dat hij gedaan had om den Elfmerentocht mogelijk te maken, sprak daarna en hield daarmede tevens een gloeiend pleidooi voor de IJswegencentrales in Friesland. Zelf had hij den tocht ook meegere-den en hij was er verrukt over. Hij hoopte, dat Sneek en Langweer nog een lange reeks van jaren in staat zouden blijven de menschen van de heerlijke ijsport op deze wijze te laten genieten.

Met eenige zeer aardige dansnummertjes, uitgevoerd door een tweetal damesleden van Thunselda, onder leiding van den heer A. Kan en de vertooning van een film sloot deze aardige avond

Treinschaatsers

„Leeuwarders zijn treinschaatsers“, zeide een wijs en op het ijs ervaren man, toen hij gisteren in Stavoren de uitwisseling der indrukken van den dag door de daar in menigte aanwezige Leeuwarders hoorde. Sommigen bestegen dien dag al voor de tweede maal den trein. Eerst met stoofvermogen een eindje in den wind op, en dan trotsch en fier met de schaats — en de hulp van den wind! — de halve provincie door. En dan maar weer met den trein op huis aan. De vernuftigsten hadden 's ochtends de tram naar Opeinde genomen. Dat was strategisch gesproken een uitstekend punt, vanwaar men eerst het prachtige land van de Eeën en het Princenhof kon doorzwieren, om voorbij Akkrum in het gebied van de groote meren te geraken. Over de gesteldheid van het ijs behoefde niemand zich zorgen te maken, die was overal perfect. Men reed maar waar men wilde, in den heerlijken zonneschijn en het milde winterweer. En het landschap was ook overal mooi. Sneeuw is decoratief; ze maakt het simpelste optrekje aan het water nog tot een schilderachtig geval en een besneeuwd dorpje tegen een zachtblauwen hemel is een ver-rukking voor het oog. Zoolals Akkrum daar lag, in de breede bocht rond de Boornel En Terkaple, in het verschiep van de blauwglanzende plassen, en Broek, met zijn zwaren houten klokkestoel, en Boornzwaag, met zijn molen, die de Langweerder Wielen domineert, een van de mooiste molens van Friesland.

De kop van de Koevoet vormde een punt van aarzeling voor vele rijders. Niet door het ont-brekken van een wegwijzer. We konden gisteren constateeren dat de ijswegencentrales ook in dit opzicht nuttig werkzaam zijn en dat men nog maar zelden meer naar den weg hoeft te raden. De aarzeling ontstond door de vraag of men de gelegenheid benutten moest van het prachtige ijs, dat in de Fluessen lag, of dat het de voorkeur verdiende, via Woudsend het „stille stadje aan de watergracht“, zoolas Gorter Balk doopte, op te zoeken, om daarachter de tegenstelling tot het echte waterland te zoeken, en tusschen beuken en dennen door zijn tocht te vervolgen? Velen zochten het contrast, en hoewel de diepe scheuren, die de zeven- of achtduizend Elfmerenrijders in de smalle Luts hadden achtergelaten, nogal wat aandacht vroegen, kon men toch wel om zich heen zien en van de Gaasterlandsche schoonheid genieten.

De Spokerhoeksvaart — waar heeft dit vrien-lijke watertje toch zijn angstaanjagenden naam te danken? — voert dan weer naar de o-vlakten van de groote meren, maar dan rijst al gauw het indrukwekkende silhouet van het l-op de Galamadammen, trotsch en hoog op den-gelegen, uit de blauwende nevels. Wat een m-evenwichtig stuk architectuur is dat toch, d-midden in de eenzaamheid... en wat hield-gisteren een massa gezelligheid in zich beslo-De koersen door het Gaasterland en over-Fluessen kwamen er samen en bijna iedereen-er even aan, al was het maar om de traditie-vele gelukkige zeldagen naar den winter-te brengen. Er was een vroolijke harmonica-een gelukkig onbepaalde hoeveelheid molke-echt wat van chocola had.

Het laatste punt van hereeniging was station Stavoren. Een ideaal punt voor tr-schaatsers; men bindt om zoo te zeggen voor-loket pas af. Onderweg pikte de tocht al vrij v-trein te Workum en Sneek nog heel wat mensc-in wollen truien en met ijsmutsen op en vroolijke menigte vulde het station Leeuwar-aan het einde van dezen onvolprezen ijs-Zon-